

О.О. Дерябіна

Харківський національний університет будівництва та архітектури, Україна

## РЕАЛІЗАЦІЯ АВАНГАРДИСТСЬКИХ КОНЦЕПЦІЙ ФОРМОУТВОРЕННЯ В АРХІТЕКТУРІ РОБОЧИХ КЛУБІВ

В статті узагальнено теоретичні положення проголошені в працях теоретиків виробничого мистецтва, а також дослідженнях О.О. Весніна, М.Я. Гінзбурга, М.О. Ладовського та інших. На їх основі виявлено головні принципи побудови форми, що склали основу концепції формоутворення конструктивістів та раціоналістів. Розглянуто клубні будівлі, що були запроєктовані найяскравішими архітекторами-авангардистами, а саме Костянтином Мельниковим, Іллею Голосовим та Іваном Леонідовим.

Архітектура робочих клубів була покликана символізувати собою устремління в світле майбутнє та ідеали нового соціального устрою — рівність, динамічний розвиток, високий рівень знань та культури. В роботах архітекторів авангарду клуб стає улюбленою темою проектування. В ході конкурсної діяльності складається типологія клубних будівель і формуються оригінальні композиційно-художні рішення, в яких відображені концепції побудови форми конструктивістів і раціоналістів.

Незважаючи на деякі відмінності в концепціях формоутворення конструктивістів та раціоналістів, проекти представників обох напрямів мали й загальні риси, такі, як: стрічкове горизонтальне скління, круглі вікна, естетика скла великої площини та поверхонь нештукатуреного бетону. Ці деталі візуально говорили про «сучасність» нової архітектури.

**Ключові слова:** конструктивізм, раціоналізм, формоутворення, архітектура авангарду, робочі клуби, К.С. Мельников, І.О. Голосов, І.І. Леонідов.

### Постановка проблеми

Розвиток радянського авангарду проходив в руслі загальносвітових змін в підходах до проектування й розуміння того, якою повинна бути архітектурна форма. Архітектори, що почали професійну діяльність відразу після першої світової війни, пропагували відмову від естетичних норм минулого, заперечення ордерної системи та перехід до спрощеної форми, прагнули змінити ставлення до простору, форми та конструкції. Будівлі робочих клубів, що з'явилися в певних історичних умовах, акумулювали в собі як нові соціальні ідеї, так і прогресивні архітектурно-художні рішення.

Дослідження концепцій формоутворення в архітектурі авангарду й особливостей їх реалізації в проектах клубних будівель К.С. Мельникова, І.О. Голосова та І.І. Леонідова, дозволить доповнити існуючі дані, що характеризують творчі пошуки 1920–1930-х рр.

### Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання, пов'язані з новим ставленням до форми, стають предметом вивчення ще в 1920-ті роки. Над розробкою теоретичних принципів конструктивізму, працювали О.О. Веснін, О.М. Ган, М.Я. Гінзбург, І.О. Голосов, І.І. Леонідов. Головними теоретиками раціоналістів були М.О.

Ладовський, М.В. Докучаєв, В.Ф. Кринський, К.С. Мельников, О.І. Гегелло, М.О. Туркус, І.В. Ламцов.

В дослідженнях П.О. Александрова, М.І. Астаф'євої, К.М. Афанасьєва, Ю.П. Волчка, Н.О. Душкіної, О.М. Лаврентьєва, В.Е. Хазанової, С.О. Хан-Магомедова, розглянуті етапи становлення авангардної архітектури, її художніх особливостей, розвитку та впливу на подальшу архітектурну практику. Роботи М.П. Билінкіна, О.П. Буряка, Б.М. Кірікова, І.І. Крейзер, К.К. Лагутіна, К.В. Мілашевської, О.В. Рябушина, І.В. Чепкунової, К.Т. Черкасової, О.О. Швиденко, О.В. Шило, І.В. Шишкіної, М.С. Штігліца присвячені об'ємно-планувальній структурі та художнім рішенням будинків і споруд цього періоду, конкурсна діяльність розглянута в роботах О.Ю. Воробйова, О.М. Дудки та ін.

Серед зарубіжних дослідників архітектури авангарду в першу чергу слід назвати А. Залівако, Ж.-Л. Коена, М.-Й. Солтисік, Р. Челонтковску, Х. Яцука, роботи яких присвячені, переважно, проблемам збереження архітектурної та теоретичної спадщини авангарду.

**Мега статті** — узагальнити концепції формоутворення в архітектурі авангарду та виявити їх реалізацію в будівлях робочих клубів.

## Виклад основного матеріалу

Пошуки нових типів конструктивних рішень і архітектурних форм в перші післяреволюційні роки проходили в обстановці гострих дискусій між різними творчими спілками. У дискусіях закладався фундамент нової теорії формоутворення. На практиці маніфести і програмні установки авангардистів максимально реалізувалися в промисловій архітектурі, житловому будівництві та в архітектурі робочих клубів, будівництво яких набуває великого розмаху після революції.

Основними напрямками в розвитку архітектури авангарду стають раціоналізм і конструктивізм. Лідери цих напрямків, ставлячи перед собою подібні цілі, йшли до них різними шляхами. Основні теоретичні положення конструктивістів були сформульовані в роботах «Кредо» О.О. Весніна і «Стиль і епоха» М.Я. Гінзбурга. Психоаналітичний метод М.О. Ладовського стає основою концепції формоутворення раціоналістів.

В результаті сформувалися два підходи до вирішення завдання створення нової архітектури, які знайшли своє відображення в принципах побудови форми конструктивістів і раціоналістів.

Узагальнюючи теоретичні положення представників конструктивістів, можна виявити концепції, що лежать в основі побудови архітектурної форми: образна ідея впливає з соціального змісту будівлі; об'ємно-просторове рішення будівель з урахуванням функціональних процесів; каркасна система з заповненням тілом стіни або суцільним склінням; зіставлення горизонтальних і вертикальних об'ємів, об'ємів криволінійних обрисів, за рахунок різних конфігурацій приміщень різних по функції; асиметричний план; горизонтальні «висячі» переходи.

Принципи побудови форми, що склали основу концепції формоутворення раціоналістів, можна підсумувати наступним чином: «Простір, а не камінь — матеріал архітектури» М.О. Ладовський; врахування законів психологічного сприйняття архітектури людиною; нові конструкції і матеріали - не «естетика», а спосіб вирішення простору; «самоцінність» і «цілісність» художньої форми; макетний метод проектування.

Робітничі клуби з'явилися на початку ХХ століття. В цей період клубна діяльність здійснювалася, як правило, в пристосованих приміщеннях, що входили до складу будівель іншого призначення. Тільки після Жовтневої революції для ведення культурно-просвітницької роботи стали будувати спеціальні будівлі профспілкових клубів. З цього моменту починає формуватися типологія клубу як суспільної будівлі, що володіє своїми характерними особливостями [1].

Зародження масового клубного руху в країнах колишнього СРСР відноситься до післяреволюційного часу. Умовно можна виділити три етапи становлення архітектури радянського клубу: перший етап — 1920-ті роки — пошук принципово нових архітектурних рішень для соціально нового типу будівлі; другий етап — 1930–1950-ті роки — розробка єдиної архітектурної концепції; третій етап — 1960-ті — середина 1980-х років — розвиток типового проектування.

На першому етапі Палац культури для робітників розглядався як найбільш розвинений культурно-просвітницький центр, здатний обслуговувати велику кількість людей. У ньому передбачалися групи аудиторій, експериментальні майстерні, приміщення для різноманітних виставок, а також технічна бібліотека з групою обслуговуючих приміщень.

В архітектурному вигляді клубів поєднувалася монументальність, яка висловлювала велике суспільне значення будівлі, з життєрадісністю і святковістю — характеристиками життя нового покоління, спрямованого в світле майбутнє. Будівлі клубів займають важливе місце в ансамблях площ в містах та селах. Вони зводяться на просторих ділянках, на яких також розміщуються відкриті театри, спортивні майданчики, альтанки і фонтани [2]. Найбільші Палади і Будинки культури були побудовані в цей період в Москві, Ленінграді, Харкові, Дніпропетровську, Баку, на Уралі. У художніх рішеннях того часу проглядалася ідея демократії і свободи, кожна будівля розглядалася як «народний форум», місце для спілкування та освіти широких мас трудящих [3, 4].

Другий етап характеризується упорядкуванням структури клубу, пошуком єдиних програм і організаційних форм його діяльності. Однак, поява великої кількості клубів в цей період, забезпечувалося, в основному, за рахунок пристосування під клуб житлових, культвих та інших споруд. Значна частина клубів, що були відкриті в цей час, або взагалі не отримувала самостійних будівель, або будівлі не мали залів або гурткової частини. У 1937 році, до 20-ї річниці Великої Жовтневої Соціалістичної революції, в Ленінграді побудований найбільший Палац культури ім. С.М. Кірова. У будівлі були розміщені: зал для глядачів з декількома фойє, 12 лекційних і концертних залів, кінотеатр, бібліотека, що налічує до 100 тис. томів, кабінети і кімнати для роботи гуртків, фотолабораторія. У Палаці був сектор для дитячої роботи, з глядацьким залом, бібліотекою, читальнею, кімнатами для роботи гуртків [5].

В процесі проведення конкурсів на проекти клубних будівель уточнювався і визначався тип клубу. На початку 1930-х років стає обов'язковим

двочастинний принцип функціонального розмежування будівлі — поділ клубу на видовищну і гурткову частини. Поступово виникає тенденція відмови при проектуванні від виділення постійних приміщень для роботи гуртків, згідно з принципом багатофункціонального використання клубних приміщень; зал також стає багатофункціональним і використовується не тільки для кінопоказів. Особливо часто така тенденція проявляється в клубах малої і середньої місткості — з залом на 500–700 місць. [6].

У перші післяреволюційні роки багато архітекторів з ентузіазмом беруться за проектування Палаців для робітників. Клуб став улюбленою темою проектів архітектора Костянтина Мельникова [7]. За короткий період часу архітектор створює клуб ім. Русакова на Строминці (1927–1929 рр.), клуб ім. Фрунзе (1929 р.) на набережній, навпроти Дівочого монастиря, клуб заводу «Каучук» (1927–1929 рр.) на Плющисі, клуб «Буревісник» (1928–1930 рр.) у парку Сокольники, клуб Свобода на Вятській вулиці (1929 р.), клуб при фарфоровому заводі (1930 р.) в Дулеві. «Як у півсні і особливо будівлі клубів проектувалися мною не просто як будівлі, я складав проект майбутнього щастя, проект архітектури великого підйому будівництва нового життя ...» — так писав сам архітектор про той час.

Клуби Мельникова — це приклад багатства художніх тем у творчості одного архітектора. Кожна з будівель має оригінальну композицію, з іншого боку — очевидно, що всі ці проекти вийшли з-під однієї талановитої руки. «Їх було сім, як у гамі, сім архітектурних тем. Перші два проекти складені за замовленням Союзу комунальників. Один, в п'яти циліндрах, належить будівлі клубу імені Зуєва, в іншому, в основі будівлі клубу імені Русакова, лежить трикутник. Різко різне зображення архітектури вразило замовників ...» — так згадує Мельников про перші свої проекти клубних будівель. Проекти Костянтина Мельникова користувалися величезною популярністю у представників профспілок, які захоплено зустрічали оригінальні і незвичайні архітектурні рішення. Однак будівельники протестували проти складних конструктивних рішень, які не мали аналогів. Проте, замовникам вдалося відстояти проекти і домогтися їх реалізації в авторській редакції [8].

К.С. Мельников був одним з перших, хто теоретично сформулював концепцію робочого клубу. Він розглядав клубний простір як «організм» постійного функціонального змінювання і вважав, що під кожну дію може і повинно бути організовано свій простір. Такому широкому діапазону призначень клубної будівлі могла відповідати тільки гнучка планувальна схема. Цим вимогам відповідала система залів, запропонована К. Мельниковим. У

пояснювальній записці до проекту клубу союзу комунальників, архітектор так пояснив «систему залів»: «... Побудова архітектури нового клубу. Щоб навчити бути товариським, робота ведеться на відкритій арені, на очах мас, отже, в клубі повинна бути система залів. Різноманітні види роботи, як-то: політика, оборона країни, господарське будівництво, індустріалізація, будівництво соціалізму в одній країні, робота добровільних товариств, робота профспілки, виробнича нарада, театр, кіно, свій район, свій завод, наш побут ... не може вмістити ніякий об'єм одного залу. Цієї потреби може відповісти тільки система залів. Для проведення роботи потрібно мати аудиторії різного об'єму — за кількістю присутніх — знову цієї потреби задовольнить система залів. Система залів діє як по ряду робіт, так і за кількістю працівників, звідси архітектура сучасного клубу полягає в механізованій формі» [9, С. 164].

Система залів, запропонована Костянтином Мельниковим, дозволяла отримувати в залежності від проведених заходів від одного до п'яти залів. Така система використана в клубі ім. Русакова в Москві, який став одним з найбільш видатних творів цього архітектора.

Цікавим прикладом рішення клубної будівлі в формах промислової архітектури є клуб ім. С.М. Зуєва побудований за проектом архітектора І.О. Голосова [10]. У 1926 р був проведений конкурс, на якому єдиним суперником Іллі Голосова був Костянтин Мельников, який пропонував розмістити на витягнутій ділянці по одній осі п'ять врізаних один в один високих застелених циліндрів. Проект Голосова був складніше: композиція побудована на зіставленні вертикалі сходів, вписаних в циліндр, і витягнутого паралелепіпеда самого клубу. Незвичайне зіставлення великих поверхонь скління з грубо обробленими бетонними поверхнями створює відчуття незавершеності якогось виробничого процесу, яке посилюється асоціацією з формами промислової архітектури. У наступні роки Голосов також брав участь в конкурсах на Палац культури в Сталінграді (1928 р.) та Будинку Товариства колишніх політкаторжан в Москві (1931 р.) [11, 12].

Але, найбільш цікавими були проекти архітектора Івана Леонідова, в яких виявлялася орієнтація не стільки на потреби сучасності, скільки на вирішення завдань майбутнього [14]. У проекті клубу нового соціального типу (1929 р.) він орієнтувався на вирішення завдань будівництва нової культури робітничого класу засобами «сучасної» науки і техніки [15]. У клубі передбачалися: універсальний зал для лекцій, кіно, планетарію, бібліотека з читальною, вісім лабораторій для поглиблено-аналітичної роботи,

спортивний зал. На території навколо клубу повинні були знаходитися: зимовий сад, басейн, спортивний та дитячий майданчики, куточки суспільно-політичної роботи, різні демонстраційні майданчики. В якості будівельного матеріалу передбачалося використовувати оболонку, головним чином зі скла і несучу конструкцію із залізобетону. На жаль, цей проект не був реалізований.

Підсумок розвитку концепції клубної будівлі був підведений в ході конкурсу на проект Палацу культури Пролетарського району Москви, який відбувся в 1930 р. Конкурс розглядався як важливий етап творчого змагання різних течій і шкіл, участь в ньому взяли бригади від всіх основних архітектурних товариств і архітектурних факультетів вузів [11, 13]. Майбутній Палац культури мислився як універсальний культурний комбінат, який повинен був вміщати одночасно 5500 осіб. Програмою передбачалося розміщення залу для глядачів на 3000 місць, кінозалу на 1000 місць, дитячого сектора, клубної частини з бібліотекою, спортивною групою, ідальні.

Від ОСА в конкурсі брав участь Іван Леонідов. Його проект викликав запеклі суперечки. Значно відійшовши від умов конкурсу, він розробляв в своєму проекті принципову проблему клубного будівництва — «культурну організацію» житлового району міста. Автор розташовує Палац культури на великій території, мислячи його як культурно-суспільно-спортивно-парковий комплекс, ізольований від міського шуму — місце, де людина могла отримати психологічну розрядку після трудового дня [16]. Територія Палацу культури ділиться на чотири квадратних в плані ділянки-сектори: науково дослідний, масових дійств, фізкультурний і демонстраційне поле. Кожен з них мав своє планування і головну будівлю. Універсальний спортивний зал був виконаний у вигляді піраміди з єдиним залитим світлом інтер'єром. У центрі розташовувалися майданчики, а по периметру з трьох сторін — басейн. Основна споруда сектора масового дійства — універсальний зал для глядачів, круглий в плані і перекритий скляною півсферою. Також була передбачена трансформація як сценічної частини, так і глядацьких місць. Серповидне фойє полегшувало завантаження залу. Леонідов продемонстрував принципово новий підхід до створення архітектурно-художнього образу клубу. Композиція Палацу культури — це зіставлення вільно розставлених геометрично визначених архітектурних форм: паралелепіпеда, півсфери і піраміди. З кожної нової точки сприйняття виникала нова просторова композиція, в якій ракурс, масштабне співвідношення форм виступали як головні композиційні засоби.

Однак переможцем конкурсу став проект братів Весніних. Вони пропонували виділяти кожному функцію в окремий об'єм. Комплекс Палацу культури повинен був складатися з трьох основних корпусів — клубного і двох театральних (малого на 1000 місць і великого — на 4000 місць).

«... Соціалістичний Палац культури повинен, перш за все, викликати відчуття свободи і радості. Це відчуття ми намагалися створити ... шляхом застосування принципу перетікання внутрішнього простору, який розкриває і полегшує інтер'єр. ... Крайні зразки народної архітектури вчать нас не замикати внутрішній простір в чужу йому архітектуру, а втілювати його у відповідні йому форми, що пластично його виражають» [9, С. 61].

У Великому театральному корпусі, який не був побудований, автори прагнули знайти прийом рішення нового театру. Вони врахували досвід проектування театру масового дії для Харкова. Глядацький зал і сцена повинні були представляти єдиний простір, який шляхом трансформацій давав би можливість проводити на сцені масові дійства, а також мітинги, лекції та інші заходи. Будівництво Палацу культури затягнулося. Він був зданий в експлуатацію в 1937 р., коли повністю змінилася творча спрямованість радянської архітектури. Однак, завдяки суворому авторському нагляду О. Весніна, будівля була побудована в повній відповідності з початковим проектом.

## Висновки

Підводячи підсумки розвитку конструктивізму і раціоналізму в перше десятиліття після революції, можна констатувати, що до кінця цього періоду складаються характерні риси в підходах до формоутворення в межах одного та іншого напрямків. Вони повною мірою знайшли реалізацію в будівлях клубів, проектування яких було однією з провідних тем як у творчості конструктивістів, так і раціоналістів. Концепції раціоналістів відрізняли цілісність і симетрія композиції, «рупорна» форма плану залу для глядачів, об'єднання видовищної та клубної частин в одному об'ємі.

Конструктивісти наполягали на поділі клубної та видовищної частин, «павільйонній» схемі планувального рішення (окремі корпуси з'єднувалися переходами), асиметрії композиції та протиставленні вертикальних і горизонтальних об'ємів. Але, не дивлячись на відмінності, архітектурні рішення представників обох напрямів мали і загальні риси, які були обумовлені застосуванням нових конструкцій і матеріалів: стрічкове горизонтальне скління, круглі вікна, естетика скла великої площини та поверхонь нештукатуреного бетону. Саме ці деталі візуально відрізняли нову архітектуру, і давали можливість

говорити про її «сучасність». Будівлі робочих клубів, як і їхні прототипи в усі попередні часи, виступали в ролі «дзеркала епохи», відображаючи існуючий рівень розвитку, соціальну структуру суспільства та в підході до створення архітектурних рішень будівель нового часу.

### Література

1. Bouryak, A., Didenko, C., Deryabina, O. (2009) Clubs for People in Kharkov, Ukraine. *ARCHITECTURE DE LA CULTURE. RELAIS DU POUVOIR EUROPEEN*; Paris. Siècle/2, 54–58.
2. Клубы [Текст] / Е.К. Милашевская и др. — М.: Стройиздат, 1970. — 150 с.
3. Архитектура авангарда Москвы 1920–1930-х. [Текст] : справочник-путеводитель / Е.Б. Овсянникова, Н.Ю. Васильев, М.В. Евстратова, О.А. Панин — М.: С.Э. Гордеев, 2011. — 480 с.
4. Rychkov, P.A. (2008). Kharkov as a capital of Soviet-Ukrainian modernism. *TEKA komisji architektury, Urbanistyki i studiow krajobrazowych*. Lublin: Polska Akademia Nauk, Oddzial w Lublinie. Retrieved from <http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/TArch4a/Rychkov.pdf>
5. Кириков, Б. М. Архитектура ленинградского авангарда [Текст] / Б. М. Кириков, М. С. Штиглиц [под общ. ред. Б. М. Кирикова]. — Спб.: «Коло», 2008. — 311 с.
6. Лагутин, К. К. Архитектурный образ Советских общественных зданий. Клубы и театры [Текст] / К. К. Лагутин. — М.: Искусство, 1953. — 235 с.: ил.
7. Константин Степанович Мельников: Архитектура моей жизни. Творческая концепция. Творческая практика [Текст] / Сост. А. Стригалева и И. Коккинаки. — М.: Искусство, 1985. — 311 с.: ил. 254 с.
8. Хан-Магомедов, С. О. Константин Мельников / С. О. Хан-Магомедов. — М.: Стройиздат, 1990. — 296 с.: ил.
9. Мастера советской архитектуры об архитектуре: избр. отрывки из писем, статей, выступлений и трактатов [Текст] : В 2-х т. / под ред. М. Г. Бархина. — Т.2. — М.: Искусство, 1975. — 584 с.: ил., С. 164
10. Хан-Магомедов, С.О. Илья Голосов [Текст] / С. О. Хан-Магомедов. — М.: Стройиздат, 1988. — 232 с.
11. Хан-Магомедов, С.О. Архитектура советского авангарда [Текст] : В 2 кн. — М.: Стройиздат, 2001. — Кн. 2: Социальные проблемы / С. О. Хан-Магомедов. — 712 с.: ил.
12. Zalivako, Anke. (2012). Die Bauten des russischen Konstruktivismus Moskau. Baumaterialien, Baukonstruktion, Erhaltung - Petersberg: Imhof Verlag, 576.
13. Cohen, Jean-Louis, Lodder, Christina, Pare, Richard, Ametov, Maria. (2011). Building the Revolution: Soviet Art and Architecture 1915–1935. London: Royal Academy Books, 288.
14. Гозак А. П. Иван Леонидов [Текст] / А. П. Гозак // Проект Россия. — 2002. — № 1. — С. 35 — 43

15. Современная архитектура. Журнал [Текст] — № 1–6. — 1929

16. Леонидов, И. Дворец культуры: К дискуссии о дворцах культуры [Текст] / И. Леонидов // Современная архитектура. — № 5. — 1930. — С. 1–5

### References

1. Bouryak, A., Didenko, C., Deryabina, O. (2009) Clubs for People in Kharkov, Ukraine. *ARCHITECTURE DE LA CULTURE. RELAIS DU POUVOIR EUROPEEN*; Paris. Siècle/2, 54–58.
2. Mylashevskaya, Ye.K. (1970). Kluby. Moscow: Stroyizdat [in Russian].
3. Ovsyannikova, YE. B, Vasyly'yev, N. YU., Evstratova, M. V., Panin, O. A. (2011). Arkhitektura avanhardu Moskvyy 1920-1930-kh: dovidnyk-putivnyk. Moscow: S.E. Hordyeyev [in Russian].
4. Rychkov, P.A. (2008). Kharkov as a capital of Soviet-Ukrainian modernism. *TEKA komisji architektury, Urbanistyki i studiow krajobrazowych*. Lublin: Polska Akademia Nauk, Oddzial w Lublinie. Retrieved from <http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/TArch4a/Rychkov.pdf>
5. Kyrykov, B.M., Shtihlits, M.S. (2008) Arkhitektura leninhrads'koho avanhardu. Sankt-Peterburg: «Kolo» [in Russian].
6. Lahutin, K.K. (1953). Arkhitekturnyy obraz Radyans'kykh hromads'kykh budivel'. Kluby ta teatry. Moscow: Mystetstvo [in Russian].
7. Stryhalev, A., Kokkynaky, I. (1985). Kostyantyn Stepanovych Mel'nykov: Arkhitektura moho zhyttya. Tvorchа kontseptsiya. Tvorchа praktyka. Moscow: Mystetstvo [in Russian].
8. Khan-Mahomedov, S. O. (1990). Kostyantyn Mel'nykov. Moscow: Stroyizdat [in Russian].
9. Maistry radyans'koyi arkhitektury pro arkhitekturu: obr. uryvky z lystiv, statey, vystupiv i traktativ. (Vols. 1–2); Vol. 2. (1975). M.N. Barkhin (Ed.). Moscow: Mystetstvo [in Russian].
10. Khan-Mahomedov, S.O. (1988). Ilya Holosiv. Moscow: Stroyizdat [in Russian].
11. Khan-Mahomedov, S.O. (2001) Arkhitektura radyans'koho avanhardu: (Vols. 1–2). Vol. 2: Sotsial'ni problem. Moscow: Stroyizdat [in Russian].
12. Zalivako, Anke. (2012). Die Bauten des russischen Konstruktivismus Moskau. Baumaterialien, Baukonstruktion, Erhaltung - Petersberg: Imhof Verlag, 576.
13. Cohen, Jean-Louis, Lodder, Christina, Pare, Richard, Ametov, Maria. (2011). Building the Revolution: Soviet Art and Architecture 1915–1935. London: Royal Academy Books, 288.
14. Hozak, A.P. (2002). Ivan Leonidov. *Project Russia*, 1, 35–43 [in Russian].
15. Suchasna arkhitektura – *Modern Architecture* (1929), 1-6.
16. Leonidov, I. (1930). Palats kul'tury: Do dyskusiyi pro palatsakh kul'tury. Suchasna arkhitektura — *Modern Architecture*, 5, 1–5.

**Рецензент:** д-р. арх., професор, О.П. Буряк,  
Харківський національний університет будівництва  
та архітектури, Харків, Україна

**Автор:** ДЕРЯБІНА Ольга Олексіївна  
кандидат архітектури, доцент кафедри Основ  
архітектури  
Харківський національний університет будівництва  
та архітектури  
E-mail — [olya.deriabina@gmail.com](mailto:olya.deriabina@gmail.com)  
ID ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3478-2544>

## REALIZATION OF THE AVANT-GARDE CONCEPTS OF SHAPING IN THE ARCHITECTURE OF WORKING CLUBS

O. Deriabina

Kharkov National University of Civil Engineering, Ukraine

*The article illustrates the principles of Avant-Garde architecture, which were proclaimed in works of theorists of manufacturing art. This theme was considered in Alexander. Vesnin, Moisey Ginsburg, Nikolay Ladovskiy and works of others architects too. On their basis, the basic principles of the construction of the form, which formed the basis of the concept of shaping constructivists and rationalists, are identified. In the article the theoretical heritage and experience of the leaders of Avant-Garde architecture were analyzed and the main principles of shaping of the Constructivists and the Rationalists were determined. Club's buildings that were designed by outstanding avant-garde architects, namely Konstantin Melnikov, Ilya Golosov and Ivan Leonidov, are considered.*

*The architecture of the work clubs was designed to symbolize aspirations for a brighter future and the ideals of a new social structure — equality, dynamic development, a high level of knowledge and culture. In the works of avant-garde architects, the club becomes a favorite topic for design. In the course of the competition, a typology of club buildings is compiled and original compositions and artistic decisions are formed, which reflect the concepts of constructing the form of constructivists and rationalists.*

*Despite some differences in the formation concepts of constructivists and rationalists, the projects of representatives of both directions had common features, such as: horizontal ribbon glazing, round windows, large glass aesthetics and uncoated concrete surfaces. These details visually spoke of the «modernity» of the new architecture.*

*As a result, of the study it is found, that originality of decisions of buildings of clubs was influenced both by the concepts of shaping of the leaders of the Avant-Garde.*

**Keywords:** *constructivism, rationalism, shaping, Avant-Garde Architecture, working clubs, K. Melnikov, I. Golosov, I. Leonidov.*